

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Кафедра комунікативної лінгвістики та перекладу

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан
факультету іноземних мов
проф. Осовська І.М.

» серпень 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

“Сучасні теорії граматики”

(вибіркова)

Освітньо-наукова програма: «Філологія»

Спеціальність: 035 Філологія

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки

Рівень вищої освіти: третій (освітньо-науковий) PhD

Мова навчання: українська

Чернівці 2022 рік

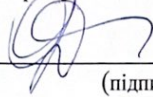
Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасні теорії граматики» складена відповідно до вимог її змісту (Ліцензійні умови провадження освітньої діяльності) та відповідає освітньо-науковій програмі «Філологія» підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти – доктора філософії (PhD) – спеціальності 035 Філологія.

Розробники:

Бялик Василь Дмитрович – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу.

Затверджено на засіданні кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу.
Протокол № 1 від «29» серпня 2022 року.

В.о. завідувача кафедри

(підпис)

(Петренко О.Д.)

(прізвище та ініціали)

Схвалено методичною радою факультету іноземних мов.
Протокол № 1 від «30» серпня 2022 року.

Голова методичної ради факультету

(підпис)

(Беженар І. В.)

(прізвище та ініціали)

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання дисципліни „Сучасні теорії граматики” є ознайомлення здобувачів зі станом наукового знання у цій галузі й подальше формування їх навичок наукового мислення та вмінь аналізу емпіричного матеріалу.

Основні завдання вивчення дисципліни “Сучасні теорії граматики” полягають у тому, щоб

- визначити об’єкт, предмет, мету й завдання дисципліни «Сучасні теорії граматики» та з’ясувати її місце серед інших мовознавчих наук;
- ознайомити здобувачів із традиційними та новітніми методами наукового пошуку у галузі теоретичної граматики;
- охарактеризувати інструменти теоретичного опису граматичної системи;
- скерувати здобувачів на самостійний пошук релевантних наукових джерел, їх критичний аналіз та вироблення власного погляду на досліджувані проблеми;
- сформувати в молодих науковців навички роботи з емпіричними даними;
- розвивати в аспірантів теоретико-гіпотетичне мислення;
- формувати навички екстраполяції основних мовознавчих понять на суміжні дисципліни

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми аспіранти повинні:

Знати: об’єкт та предмет дисципліни «Сучасні теорії граматики», її мету та завдання відповідно до напрямів наукової граматичної думки; місце теоретичної граматики серед інших лінгвістичних дисциплін; актуальні напрями розвитку граматичної теорії.

вміти: лінгвістично коректно мислити; самостійно аналізувати граматичний матеріал; узагальнювати інформацію з різних наукових джерел.

2. Компетентності, якими має оволодіти аспірант у процесі вивчення навчальної дисципліни:

Інтегральна компетентність. Здатність розв’язувати комплексні проблеми в галузі філології в межах професійної, наукової та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає узагальнення та глибоке переосмислення наявних та створення нових комплексних знань і професійних практик. Здатність здійснювати наукові проекти інтегрованого типу на рівні поєднання освітніх компонентів мовознавчих та літературознавчих напрямків досліджень.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу філологічних знань.

ЗК 3. Здатність до проведення самостійних досліджень на високому рівні з опертям на найновіші світові здобутки в галузі філології.

ЗК 4. Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел: фахової літератури, електронних баз.

ЗК 5. Здатність самостійно генерувати нові ідеї та застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність критично оцінювати наукові здобутки інших дослідників та свої власні.

ЗК 9. Здатність до міжособистісного спілкування, дотримання вимог професійної етики, уміння взаємодіяти та комунікувати з іншими фахівцями в галузі філології.

ЗК 11. Здатність ініціювати, організовувати і проводити комплексні теоретичні та практичні дослідження у філологічній галузі.

ЗК 13. Здатність усвідомлювати роль і значення науки в культурі, зв’язок з іншими формами знання, вплив на проблеми інформаційного суспільства.

ЗК 14. Здатність проводити оригінальні дослідження, результати яких матимуть практичне застосування на вітчизняному та міжнародному рівнях.

ЗК 15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (наукова коректність та толерантність) та уміти запобігати конфліктам під час наукових чи професійних дискусій.

ЗК 16. Здатність конструктивно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу при вирішенні складних теоретико-прагматичних питань.

ЗК 17. Здатність до формування системного наукового та загальнокультурного світогляду.

ЗК 18. Здатність до планування часу, самоорганізації та самоконтролю.

ЗК 20. Здатність до усвідомлення норм наукової етики та дотримання правил академічної доброчесності.

ЗК 21. Здатність у процесі наукових досліджень виявляти повагу до людської гідності (відмова від домінування, заподіяння шкоди й насильства) незалежно від статевої та гендерної самоідентифікації; здатність усвідомлено визнавати різноманіття підходів до права бути іншим.

Фахові компетентності (ФК):

ФК 1. Здатність використовувати знання з філології для доповнення наявних системних світоглядних знань, концепцій на основі вивчення нових фактів і явищ.

ФК 3. Здатність виокремлювати з накопичених спостережень ті, які можна безпосередньо застосовувати у власній науковій діяльності.

ФК 4. Здатність запам'ятовувати та відтворювати факти, терміни, основні поняття, правила і теорії.

ФК 5. Здатність на високому рівні застосовувати методи наукового аналізу, структурувати мовний матеріал з урахуванням традиційних і новітніх методологічних принципів і засад.

ФК 7. Здатність удосконалювати та розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, професійно застосовувати знання з обраної філологічної галузі – мовознавства.

ФК 8. Здатність вільно й критично послуговуватися спеціальною науковою термінологією в обраній галузі філологічних досліджень; обґрунтовувати оптимальний вибір термінів (при наявності синонімічних); за необхідності пропонувати нові спеціалізовані терміни та поняття.

ФК 9. Здатність чітко, логічно та послідовно висловлювати думку, досконало спілкуватися усною і писемною формами української мови.

ФК 11. Здатність знаходити, відбирати й інтерпретувати наукові матеріали в першоджерелах і фаховій літературі.

ФК 12. Здатність методично грамотно працювати з текстами наукових джерел; екстраполювати засвоєні знання, уміння, навички з філологічних дисциплін у методологію власних дослідницьких проєктів.

ФК 13. Здатність виявляти феномен національної культури з опертям на розуміння її мовної специфіки.

ФК 15. Здатність використовувати теоретичні знання про основні напрями досліджень у площині сучасного українського та зарубіжного мовознавства, зокрема у галузях комунікативної, когнітивної та зіставної лінгвістики, у сфері дискурсології, лексикології, концептології, ономастики, соціолінгвістики, а також у межах гендерного та лінгвокультурологічного підходів до мови.

3. Програмні результати навчання:

ПРН 1. Здатність аналізувати сучасні новітні концептуальні та методологічні знання з філології та суміжних галузей знань.

ПРН 2. Здатність застосовувати та аналізувати праці провідних українських та зарубіжних учених, наукових шкіл та фундаментальних праць у власній сфері дослідження.

ПРН 7. Уміння формулювати наукову проблему з урахуванням сучасних наукових тенденцій.

ПРН 8. Уміння аналізувати наукові праці з філології, виявляти дискусійні та малодосліджені питання.

ПРН 10. Уміння визначати інформаційну цінність джерел через порівняльний аналіз з іншими джерелами.

ПРН 11. Уміння визначати найефективніші методи дослідження в галузі філології, використовуючи міждисциплінарні підходи та зв'язки.

ПРН 12. Уміння вести спілкування в галузі філології з науковою спільнотою та громадськістю в діалоговому режимі.

ПРН 16. Уміння застосовувати професійні знання в приватній, суспільній, професійній та освітніх сферах спілкування в багатонаціональному середовищі та з представниками інших культур.

ПРН 19. Уміння демонструвати філологічну освіченість, знання теорії, історії, етапів формування і розвитку мовознавчої та літературознавчої науки, персоналій; обізнаність із надбаннями світової літератури, перекладними текстами; користуватися словниками та тезаурусами різних типів, довідниками, інтернет-ресурсами та електронними посібниками.

ПРН 23. Уміння конструктивно діяти, дотримуючись принципів соціальної відповідальності на основі етичних принципів.

ПРН 25. Уміння підготувати на основі самостійно отриманих результатів та успішно захистити дисертаційне дослідження.

ПРН 27. Уміння аналізувати мовні явища в різних аспектах: історичному, семантичному, стилістичному, функціональному, етимологічному, соціолінгвістичному, соціокультурному та ін.

ПРН 28. Уміння визначати основні орієнтири дослідження мовних та мовленнєвих явищ на сучасному етапі розвитку лінгвістики.

ПРН 33. Уміння аналізувати й оцінювати заходи мовної політики, прогнозувати їхні наслідки тощо.

ПРН. 34. Уміння практично застосовувати навички гендерної культури, виходячи із засад та принципів гендерної рівності та принципів гендерної демократії.

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Загальна інформація

Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	1	2	3	90	10	5			75		залік
Заочна	1	2	3	90	2	2			86		залік

4.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Теми лекційних та семінарських занять	Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Поняття наукової парадигми. Характеристика наукових парадигм. Граматика: поняття та теорії.	9	1	1			7	9	1					8
Тема 2. Типи граматик. Традиційна, дескриптивна та прескриптивна граматики.	9	1				8	9		1				8
Тема 3. Чарльз Філлмор та відмінкова («рольова») граматики.	9	1				8	9						9
Тема 4.	9	1				8	9						9

Трансформаційно-генеративна граматики.												
Тема 5. Валентна граматики або граматики залежностей Л. Теньєра.	9	1	1			7	9					9
Разом за ЗМ1	45	5	2			38	45	1	1			43
Теми лекційних та семінарських занять	Змістовий модуль 2.											
Тема 1. Граматики конструкцій.	9	1				8	9	1				8
Тема 2. Функціональна граматики та теорія С.Діка.	8	1				7	9		1			8
Тема 3. Граматики безпосередніх складників.	10	1	1			8	9					9
Тема 4. Когнітивна граматики Р. Ленекєра, Дж. Лакоффа, Х. Томпсона.	8	1				7	9					9
Тема 5. Теорія гештальтів Дж. Лакоффа.	10	1	2			7	9					9
Разом за ЗМ 2	45	5	3			37	45	1	1			43
Усього годин	90	10	5			75	90	2	2			86

4.2.1. Теми семінарських або практичних, або лабораторних занять

№	Назва теми
1	Граматики: поняття та теорії. Традиційна, дескриптивна та прескриптивна граматики. Ч. Філлмор та відмінкова («рольова») граматики. Трансформаційно-генеративна граматики.
2	Типи граматики: ієрархія Н.Хомського. Теорія Ч.Філлмора, П.Кєя та Дж. Лакоффа : Граматики конструкцій

4.2.2. Самостійна робота

№	Назва теми
1	Граматика: поняття та теорії.
2	Типи граматики: ієрархія Н. Хомського.
3	Функціональна граматика та теорія С. Діка.
4	Традиційна, дескриптивна та прескриптивна граматика.
5	Трансформаційно-генеративна граматика.
6	Ч. Філлмор та відмінкова («рольова») граматика.
7	Граматика конструкцій
8	Теорія Ч. Філлмора, П. Кея та Дж. Лакоффа :
9	Граматика безпосередніх складників.
10	Граматика залежностей Л. Теньєра (Валентна граматика)
11	Поняття наукової парадигми.
12	Стан сучасної лінгвістики з погляду теорії наукової парадигми.
13	Характеристика наукових парадигм лінгвістики.
14	Структуралізм, методологічні основи.
15	Генеративізм, американський дескриптивізм.
16	Функціональна граматика.
17	Функціонально-семантична категорія.
18	Структура функціонально-семантичного поля.
19	Когнітивна граматика, основні теоретичні положення, сучасні психолінгвістичні дослідження.
20	Генеративна або породжувальна граматика Н. Хомського
21	Відмінкові граматики
22	Когнітивна граматика Дж. Лакоффа та Х. Томпсона
23	Теорія гештальтів Дж. Лакоффа
24	Конструкційна граматика Ч. Філлмора
25	Когнітивна граматика Р. Ленекера
26	Когнітивний синтаксис і мовна картина світу
27	Функціональний напрям : методика і синтаксичні одиниці
28	Течії і напрями функціоналізму
29	Теорія лінгвістичного функціоналізму
30	Формальна граматика
31	Типологія сучасного граматичного аналітизму
32	Типи і різновиди синтаксичного синкретизму
33	Синтаксис і фразеологія
34	Сучасні синтаксичні теорії
35	Теорія референції Г. Фреге

5. Система контролю та оцінювання

Контрольні заходи включають поточний та підсумковий контроль знань аспіранта. Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних занять, практичних занять, самостійної роботи і має на меті перевірку рівня підготовленості аспіранта до виконання конкретної роботи. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі.

6. Рекомендована література

6.1. Базова

1. Волкова Л.М. Теоретична грамати́ка англійської мови: сучасний підхід. Навч. посібник. К.: «ОсвітаУкраїни», 2010.
2. Загнітко А.П. Теорія сучасного синтаксису : Монографія. Вид.2-ге виправл. і доп. Донецьк:ДонНУ, 2007.
3. Селіванова О. О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики: аналітичний огляд : навч. посібник / О. О. Селіванова.К. : Фітосоціоцентр, 1999.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008.
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2008.
6. Carter R. Cambridge Grammar of English Paperback. Cambridge University Press; New edition, 2006.
7. Chalker S. The Oxford Dictionary of English Grammar. Oxford: Oxford University Press, 1998.
8. Dick L. Northern English: phonetics, grammar, texts. Nabu Press, 2010.
9. Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago: University of Chicago Press, 2003.
10. Müller S. Grammatical theory. BERLIN Language Science Press, 2020.
11. Nicholls D. Grammar in Theory and in Practice. Independently published, 2020
12. Thompson, G. Introducing Functional Grammar. Rout ledge, 2014.
13. Valeika L., Buitkienė J. An Introductory Course in Theoretical English Grammar. Vilnius, 2003.

6.2. Допоміжна

1. Иванова И.П., Бурлакова В.В., Почепцов Г.Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. М.: Высш. школа, 1981.
2. Quirk R., Greenbaum S., Leech J., Svartvik J. A University Grammar of English. М.: Higher School, 1982.
3. Khaimovich B.S., Rogovskaya B.I. A Course in English Grammar. М.: Высш. школа, 1976.
4. Malikova O.V. Modern English Grammar. General theoretical and pragmatic aspects. К: Publishing house "Kyiv University", 2005.
5. Alexeyeva I. Theoretical Grammar Course of Modern English. Вінниця: Нова Книга, 2007.
6. Collins P. and Hollo C. English Grammar. An introduction. Second edition. Palgrave Macmillan, 2010.
7. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. Cambridge University Press, 1987.
8. Почепцов Г.Г. Конструктивный анализ структуры предложения. К.: Вища школа, 1971.
9. Харитонов І.А. Теоретична грамати́ка сучасної англійської мови. Тернопіль: Навчальна книга, 2007.
10. Booij G. The Grammar of Words. An Introduction to Linguistic Morphology. Oxford University Press, 2007.
11. Huddleston R. English Grammar: An Outline. CUP, 1988. Plag I., Braun M. et al. Introduction to Linguistics. Second revised edition. Mouton de Gruyter, 2009.
12. Yule G. The Study of Language. Fourth ed. Cambridge University Press, 2010.
13. Dixon R. A New Approach to English Grammar on Semantic Principles. Oxford: Oxford University Press, 1991.
14. Heine B. Cognitive Foundations of Grammar / B. Heine. Oxford, New-York : Oxford University Press, 1997.
15. Hengeveld, Kees; Mackenzie, J. Lachlan (August 2008). *Functional Discourse Grammar: A Typologically-Based Theory of Language Structure*. Oxford: Oxford University Press.
16. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical Prerequisites / R. Langacker. Stanford : University Press, 1987.

17. Palmer F. A Grammar of Spoken English. Cambridge: CUP, 1982.

6.3. Інформаційні ресурси

1. English Grammar Theory Tests [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://englishteststore.net>
2. Glossary of grammatical terms used in English Grammar: Theory and Use (2nd edition) by Hilde Hasselgård, Per Lysvag, Stig Johansson [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://folk.uio.no/hasselg/terms.html>
3. Theoretical Grammar by Richard Nordquist [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.thoughtco.com/theoretical-grammar-1692541>